

## "נרקוס" - הגרסה הסורית-לבנונית

כרמית ולנסי ואורנה מזרחי | 16 בינואר, 2023 | גיליון 1681

על רקע משבר כלכלי חסר התקדים התפתחה בסוריה ובלבנון בשנים האחרונות תעשייה משגשגת של ייצור והברחות סמים. סוריה הפכה לנרקו-סטייטבחסות המשטר, שההכנסות מסמים מהוות עבורו כיום מקור ההכנסה המרכזי, כמו גם עבור גורמים בלבנון ובראשם חזבאללה. הסם העיקרי שנסחר הוא , סם ממכר ממשפחה האמפיטמינים, שזוכה לשלל כינויים ביניהם "קפטן אומץ", "הקוקאין של העניים" וגם "סם הג'יהאד", עקב השימוש שעושים בו לוחמים בסוריה ובכלל זה דאע"ש. תופעה זו הינה בעלת פוטנציאל לערעור היציבות באזור, השברירית ממילא, ואף עלולה לזלוג לישראל. התגייסות ישראל למאבק אזורי בתופעה, בגיבוי אמריקאי, עשויה להיטיב עימה במגוון מישורים.

תפוצת הסמים בסוריה ובעיקר בלבנון איננה חדשה, כבר בשנות ה-50 וה-60 לבנון הייתה ידועה כמקור לקנביס, אשר גידולו נמשך שם עד היום, וחזבאללה מעורב בייצור וסחר בסמים עוד משנות ה-90 כאפיק הכנסה. הארגון שיגר פעילים שיחברו לקרטלים של סמים במרכז ובדרום אמריקה ואלה פיתחו רשתות הברחה והפצה של קוקאין לארצות הברית (דרך מקסיקו) ולאירופה (דרך אפריקה).

המשברים הכלכליים שפקדו את סוריה ולבנון והחריפו מאז 2019, כמו גם רמת המשילות הנמוכה במדינות הללו, הם שמסבירים את התפשטות התופעה. העוסקים במלאכה מנצלים את מצבם הכלכלי הקשה של תושבי המקום, המוכנים ליטול חלק בייצור וסחר סמים כדי לפרנס את משפחותיהם. מעורבות המשטר בסוריה נובעת מניסיון לאתר מקורות הכנסה בלתי-חוקיים, בין היתר בשל הסנקציות הכלכליות המוטלות עליו.

בשנת 2022, ההכנסות המוערכות מייצוא הסם מסוריה נאמדו בכ-25-30 מיליארד דולרים בשנה. בסוריה ובלבנון הסם נמכר ב-1-2 דולרים ואילו בערב הסעודית המחיר עולה ל-25 דולרים. עלות הייצור של הגלולה היא של כ-3 סנט לכל היותר, כך שמדובר ברווחים ניכרים. לשם השוואה, ההכנסות מענפי הייצוא החוקיים בסוריה הן כ-800 מיליון דולר לשנה.

מאז 2018, את מערך תעשיית הסמים בסוריה מנהל המשטר עצמו. זאת, באמצעות פעילים מגופי הצבא והביטחון של המדינה, חיזבאללה ובעיקר בעזרת דיביזיה 4 - יחידת עלית בפיקודו של מהר אל-אסד, אחיו הצעיר של בשאר, האחראית על אבטחת שרשרת הייצור וההספקה של הסם. עוד מעורבים משפחות הנמנות על המעגל הקרוב לאסד וכן אנשי עסקים, למשל מתעשיית המזון והאריזות, אשר הסבו חלק מפעילותם לעיסוק במערכת הסמים. בסיסים צבאיים

ואף מפעלים ששימשו בעבר לייצור נשק כימי משמשים היום כמפעלים לייצור הקפטגון. מעבדות הייצור נמצאות בחלב, חומס, חמאה, טרטוס ולאדקיה שבאזור החוף, אזורי המצויים בשליטת המשטר. המעבדות מעבירות כמויות של חשיש וקפטגון לאזורי החוף העלאווים ורובן מוברח מנמל לאד'קיה ללבנון וליעדים שונים בעולם.

בלבנון, חזבאללה נוהג לדחות על הסף טענות בדבר מעורבותו בתחום הסמים, במיוחד משום האיסור הדתי על ייצור, הפצה, מכירה ושימוש בסמים. בעבר היו בין אנשי הארגון שהבהירו, כי מכירתם של סמים ל"אויבים" הינה מותרת, הגם שנסראללה עצמו מכחיש בכל הזדמנות כל מעורבות בכך.

אזור הבקע הסמוך לגבול הסורי ומזוהה עם חזבאללה הפך מוקד של ייצור והברחות של כדורי הקפטגון בעקבות המלחמה בסוריה. מדובר בייצור זול במעבדות קטנות, המצליחות לייצר אלפי כדורים בשעה, תוך שימוש במכונות לייצור ממתקים וחומרים כימיים הניתנים לרכישה בשוק החופשי. המוקד העיקרי של הפעילות הינו באזור סביב עיירת הגבול טפיל הסמוכה לגבול הסורי, שעליו השתלט ברון הסמים הלבנוני, חסן מחמד דקו, המכונה "מלך הקפטגון" (שהגיע ללבנון מסוריה). דקו השתלט על שטחיהם החקלאיים של תושבי המקום, כשהוא פועל בחסות חזבאללה ונהנה מהגנתו, נוכח שליטת הארגון באזור ובמעברי הגבול בין לבנון לסוריה. חזבאללה, המעניק חסות גם לברוני סמים אחרים, פועל בתאום הדוק עם דיביזיה 4 הסורית. בחלק מהמקרים הסמים מועברים דרך סוריה ובמקרים אחרים דרך נמלי הים והאוויר הלבנונים.

### **מסוריה ולבנון למזרח התיכון והלאה**

כפי שתופעות הפליטים והטרור גלשו לשכנותיה של סוריה לאורך שנות המלחמה, כך גם כדורי הקפטגון מועברים על רקע המשילות הרופפת בה ביתר קלות למדינות הגובלות בה, עיראק, לבנון וירדן, באמצעות הגבול היבשתי. יעד ההברחות העיקרי של הסורים והלבנונים העוסקים בכך הוא מדינות המפרץ - השוק העשיר ביותר בעולם הערבי, ובדגש על השוק הסעודי, שנחשב השוק הערבי המוביל בצריכת הסמים והרביעי בעולם בכלל. יש הטוענים כי הברחות הסמים מהוות ניסיון של המשטר הסורי לערער את היציבות בערב הסעודית או להפעיל על הממלכה לחץ פוליטי לחידוש היחסים הדיפלומטיים בתמורה להתחייבות סורית לבלום את התופעה. חשש מרכזי של ממשלות האזור הוא שרשת ההברחות הסורית תהווה פלטפורמה להברחת סמים מסוכנים יותר, דוגמת קריסטל מת' - מטאמפטמין ממכר במיוחד.

במחצית 2021 הובילו הברחות הסמים מלבנון למשבר חמור ביחסיה עם ערב הסעודית ומדינות נוספות במפרץ בעקבות רצף של ניסיונות הברחה שחלקם סוכלו. באפריל 2022, לאחר סיכול ניסיון הברחה של כ-5 מיליון כדורי קפטגון לערב הסעודית שנמצאו בסחורה חקלאית (רימונים), הודיעו הסעודים על איסור ייבוא תוצרת חקלאית מלבנון, תוך רמיזה למעורבות חזבאללה בהברחה. הלבנונים, שחששו מהפגיעה במגזר החקלאי (שרוב תוצרתו מיוצאת למדינות חצי-האי ערב), נקטו שורת צעדים להגברת הפיקוח הביטחוני ולמניעת הברחות והחרם הוסר, אך ההברחות לא פסקו. הלחץ החיצוני על לבנון הוביל גם למבצעי

מעצרים של המעורבים בייצור ובסחר בסמים, כולל חסן מוחמד דקו, אשר נעצר ונשפט מספר פעמים. לאחרונה נקבע לו עונש מאסר ממושך, ברם, הוא ממשיך להפעיל את האימפריה שלו בסיוע ידידיו מחזבאללה.

ירדן, בהיותה שער למדינות המפרץ, מהווה יעד מרכזי להברחות, עם היקף שהכפיל את עצמו ב-2022. הממלכה האשמית, הסובלת ממילא מחוסר יציבות, נמצאת בחזית המאבק בסמים המוזרמים אליה, אולם מעבר להיותה תחנת מעבר [הפכה ירדן בשנה האחרונה לצרכנית סמים](#), [כאשר חמישית מהסמים המוברחים לשטחה נצרכים בירדן](#), שם נמכר הקפטגון במחיר נמוך (2-3 דולר לכדור). ואכן, כוחות הביטחון הירדניים משקיעים מאמץ רב בניסיונות לסכל את ההברחות ובשנה האחרונה גברו הדיווחים על היתקלויות בין כוחות הצבא הירדני לבין מבריחי סמים מסוריה, שבמהלכן נתפסו כמויות גדולות של קפטגון, חשיש וכלי נשק מסוג קלשניקוב. לטענת הירדנים, מדובר בסורים מאומנים ובעלי הכשרה צבאית, שחלקם אף מצויד ברחפנים ובמל"טים. הירדנים מכירים בכך שההברחות נעשות בתמיכת הצבא הסורי והמליציות הפרו איראניות ומוטרדים מהשלכות הביטחוניות והחברתיות של התופעה, שבראיתם נובעת מרצון לפגוע במרקם החברתי בממלכה.

הסמים זולגים גם למצרים. רשויות המכס בקהיר החליטו להדק את נהלי הפיקוח בנמלי היבשה, הים והאוויר על מכולות וסחורות המגיעות מסוריה ומלבנון, כדי למנוע הכנסת סמים ושאר חומרים נרקוטיים לתוככי המדינה.

הברחות הסמים מסוריה ומלבנון אינן נעצרות במזרח התיכון ומגיעות גם למדינות אירופה - איטליה, יוון וספרד - ולמלזיה. למעשה, כ-80 אחוזים מתפוצת הקפטגון ברחבי עולם מקורה סוריה.

שתי המעצמות שלהן נוכחות בסוריה, רוסיה וארצות הברית, פועלות בפרופיל נמוך למניעת התופעה. רוסיה פועלת לעיתים לסכלה, בין היתר, באמצעות סיורים צבאיים בדרום המדינה, סמוך לגבול עם ירדן. במשך השנים, ארצות הברית לא גיבשה עמדה סדורה לגבי הירתמות למאבק בהברחות הסמים. ברם, בדצמבר 2022 [החליט הקונגרס האמריקאי לאשר את החוק נגד קפטגון שנועד לשבש ולפרק את רשתות הייצור והסחר בסמים של המשטר הסורי, וכן להעניק תמיכה לבעלי ברית ממדינות האזור שאליהם מוברחות כמויות גדולות של קפטגון](#). לכשיאושר על ידי הנשיא, החוק אמור להשתלב בתקציב ההגנה האמריקאי לשנת 2023. הצטרפות ארצות הברית למאבק נובעת מהחשש שהסמים יעמיקו את חוסר היציבות בקרב בעלות בריתה באזור, ויתר על כן, מחשש שיוברחו לשטחה באמצעות הקשרים של המשטר הסורי וחזבאללה עם קרטלי סמים במרכז אמריקה.

לסיכום, מצבה הקשה של סוריה בשנים האחרונות הביא להפיכתה ל"נרקו-סטייט" - מוקד של ייצור והברחות של כדורי הקפטגון למזרח התיכון ולירופה בחסות ברורה של המשטר ובשיתוף פעולה הדוק בינו לבין חזבאללה, הנתון אף הוא בקשיים כלכליים, ושימוש במרחב הבקע שבגבול הסורי-לבנוני המשותף, שבו שולט הארגון.

מבחינת ישראל, נוכחות צה"ל לאורך הגבול עם סוריה ולבנון מונעת את התפשטות התופעה לתחומה ורוב רובם של ניסיונות ההברחה מסוכלים. יש להתמיד בכך, תוך מאמץ להעלות מודעות לפעילות זו בזירה האזורית והבינלאומית. מעבר לכך, החשש המשותף של מדינות האזור מהתפשטות התופעה לשטחיהן מהווה הזדמנות להרחבת שיתופי הפעולה גם בתחום זה עם מדינות המפרץ ובמיוחד עם ירדן, הזקוקה לסיוע הישראלי. שיתוף פעולה אזורי יתרום לדימויה של ישראל באזור כגורם חיובי ומייצב, ואף עשוי לתמוך ביעד המשותף של החלשת גורמי "הציר השיעי" הנהנים מהכנסות משמעותיות מהפצת הסם הלא חוקי.

---

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט